

YER : 76-1518
YIL :
CLT :
KSM :
KOP : k.3
DEM : 99-1700

C. H. P.

Büyük Kurultayının Olağanüstü
toplantısı

10. V. 1946

Program – Tüzük komisyonu
Raporu

C. H. P. Olağanüstü Kurultayı Yüksek Başkanlığına

C. H. Partisinin Altıncı Büyük Kurultayında kabul edilen Parti programının (4) üncü maddesinin (C) fıkrasında yapılacak değişiklikle (22) inci maddesinin kaldırılması hakkında Genel Başkanlık Divanınca onanan Genel İdare Kurulu teklifi ve gerekcesinin sunulduğuna dair C. H. P. Genel Sekreteri Kırklareli Milletvekili Naft Atuf Kansu'nun teskeresi bağları ve yine Parti Tüzüğü'nün (4) üncü ve (5) inci maddelerinin değiştirilmesiyle tüzüğe bir geçici madde katılması hakkında Değişmez Genel Başkanın açma rıztkundaki teklifi Kurultay kararıyle gündeme alınarak komisyonomuza havale edildiğinden her iki madde incelendi.

A — Programda değişiklik

1 — Parti programının dördüncü maddesinin (c) fıkrasındaki değişiklik ;

Mezkûr (c) fıkrasında (yurdumuzun umumi şartlarına göre vatandaşın yakından tanıdığı ve emniyet ettiği kimselere rey vermesini temin eden iki dereceli seçimi ameli icaplara uygun buluruz.) denmektedir Yapılan değiştirme teklifi ise bu fıkra nın yerine (C — Milletvekilleri seçimlerinde tek dereceli seçim taratlısıyız.) fıkrasının konulmasını istemektedir.

Genel Sekreterlikçe sunulan gerekçe de de ifade edildiği üzere en ileri bir Devlet şekli olan Cumhuriyeti mülklerimizde tesis etmek şerefini taşıyan Cumhuriyet Halk Partisi için halkın iradesini millet işlerinde arasız surette ortaya koyacak bir seçim esası olan tek dereceli seçimi bir an evvel uygulamak ötedenberi en içden duyulan bir emeldi. Bir takım icaplar ile bugüne kadar kalmış bulunan bu hamlenin azimli ve ileri duygularla başarılması gerektiğini takdir ederek bu esaslı değiştirmeyi teklif etmekle Parti Başkanlık Divanı, Kurultayımıza esas hukuk tarihimizde çok şerefli bir mebde teşkil edecek olan büyük bir hukuk devrimi vücuda getirmek imkânını temin etmiş bulunmaktadır, Şimdye kadar ikinci seçiciyi seçmek gibi mahdut bir ödevle karşı karşıya bulunan her Türk ferdi bugün, anayasanın Türkiye Büyük Millet Meclisine verdiği bütün ödevleri ve yetkileri kullanacak Milletvekilini seçmek suretiyle daha büyük bir sorumluluk yüklenmekte ve Millî hâkimiyetin tecellisi yolunda ağır fakat yüce değerde yeni bir ödev almaktadır.

Yurdaşlarımızın bu büyük ödevi, Türk vâfına lâyık bir kemal ve

kudretle ifa edeceklerine en derin bir güvenle dopdolu bulunan komisyonumuz üyeleri bu teklifi aynen kabulle hayatlarının en güzel işlerinden birini yaptıkları duygusunu tıtmışlardır.

II - 22 inci maddenin ilgası :

Parti programının 22 inci maddesinde aynen şöyle denmektedir :

Madde 22 — Türkiyede cins ve sınıf ve rejyonal fikirleri koruma ve yayma ve sınıf mücadelesi uyandırma maksatlarıle Dernek kurulamaz. Devlet, hususi İdare ve Belediyelerle Devlete bağlı müesseselerden hizmet karşılığı aylık ve ücret alanlar buldukları vazifenin sıfat ve ehemmiyeti ile Dernek kuramazlar.

İşbu maddenin ilgası teklif olunmakta ve bu suretle programın diğer maddelerinde dernekler hakkındaki görüşümüz açıkca ifade edilmekte bulunduğuna nazaran vatandaşlara dernek kurmak hususunda daha fazla bir genişlik temin edilmesi maksadının güdüldüğü Genel sekreterliğimizin tezkeresinde tebarüz ettirilmektedir.

Komisyonumuzda bu madde üzerinde geniş ve etraflı müzakere cereyan etmiştir. Parti Genel Sekreteri tarafından komisyon huzurunda yapılan açıklamalardan da anlaşılmiş olduğu üzere kaldırılması istenen 22 inci maddede başlıca dört nokta üzerinde dernek kuramamak hükmü mevcuttur :

1) Cins, 2) sınıf, 3) Rejyonalizm esasları üzerinde 4) Belediyelerle Devlete bağlı müesseselerde hizmet karşılığı aylık ve ücret alanlar buldukları vazifenin sıfat ve hüviyetiyle dernek kuramamak.

Cins esası üzerinde dernek kuramamak noktası üzerinde ısrar etmenin kadın ve erkek eşitliği kemaliyle kabul edilmiş bulunan bir mevzuat silsilesi içerisinde artık bekası tecviz olunabilecek bir husus olmadığında komisyon derhal itüfak etmiştir.

Sınıf esası üzerinden dernekler kurmağa müsaadenin daima geniş içtimai ve iktisâdî bir zihniyetle düşünen Partimiz için uygun bir hareket olacağı hütün komisyon azasınca kabul edilmekle beraber bir kısım âza 22 inci madde kaldırıldığı halde bunun yerine münasip bir madde konularak Türkiyede millî birliği zayıflatıcı veya bozucu ve ülke hütünlüğünü dağıtıcı fikir ve maksatla dernek kurulamaması hususunun teminini müdafaa etmişlerdir.

Parti programının 22 inci maddeyi takip eden ve dernekleri ilgilendiren maddelerile programın yurtdaş haklarına müteallik (4) üncü maddesinin hükümleri esasen bu maksadı temin etmekte bulunduğu eihette sınıf esasına müstenit dernek kurulabilmesi hususuna mesaj verildikten sonra yeni bir takım kayıtlar konmasına lüzum olmadığı noktai nazarı reye konularak büyük bir çoklukla kabul edilmiştir.

Rejyonal fırkası da şöyle mütalea olunmuştur: siyasi maksatlarla rejyonal dernekler kurulması esasen bir çok noktalardan muhtelif kapunların menettiği bir konudur. Tüzükte pu suretle memnu hüküm olması yurtdaşların muayyen bir mintaka içi her hangi bir imar ve hayır maksatlarıyla kurmak istedikleri teşekküllere mani olabilmektedir. Bu işe hiç bir veçhile devamı tevziz olunabilecek bir husus teşkil etmez, 22 inel maddenin iki fıkrasında işaret olunan kimselerin siyasi maksatlarla olmayarak münhasıran kendi meslekî işleri ile uğraşmak için Dernek kurmalarına mani olmak dahi hiç bir sebele müstenit görülmemektedir. Bütün bu hususlar gözönüne alınarak Genel Sekreterlik tezkeresinde ileri sürülen esas mütalea yerinde görülmüş ve 22 inci maddenin tayyî esasında ittifak edilmiştir.

B - Tüzüğü ilgilendiren kısım :

1 - Madde 4) Parti Tüzüğü'nün 4 üncü maddesinde (Partinin Değişmez Genel Başkanı İsmet İnönü) denilmektedir. Ve şimdi yapılmakta olan teklifle bunun yerine (Parti Genel Başkanı Büyük Kurultay tarafından dört yıl süre için Partili Milletvekilleri arasından seçilir.) cümlesinin konması teklif olunmaktadır;

Partimizin Değişmez Genel Başkanı olan İsmet İnönü, tarafından bugünkü Kurultayın açılış nutkunda söylenen ölmöz sözler, bir faninin ağzından bugünkü neslimize, bütün insanlığa ve gelecek nesillere verilmiş en büyük bir demokrasi dersidir.

Yurda yaptığı büyük hizmetler sayıya sığmayan İsmet İnönü'ne karşı bu Parti ancak ona Değişmez Genel Başkan demek suretiyle belki bir mukabele yapabiliirdi. Ve bu gün de bu Parti içerisinde hiç bir fert öyle bir değişme teklifini hatır ve hayale getirmemiştir; buna milli ve insanî terbiye duygularımız manidir. Fakat ne kadar ki sevgili ve عزیز şahsiyetle İnönü, millet huzurunda öyle bir arzu göstermiştir, biz ancak pesillere ve şahıs üzerinde itimadı daim tazelemek hikmetiyle gösterdiği arzudan ilham alarak bunu kabul ediyoruz. Ve tek müncip sebep olarak onun sözlerini ileri sürüyoruz. Yoksa Partimiz İnönü'ne Değişmez Genel Başkan derken bu güveni kime ve ne için verdiğini bilerek en içden gelen bir emniyet ve bağlılıkla o maddeyi tesbit etmiş bulunuyordu.

Bu maddenin şekli üzerinde komisyonumuzda cereyan eden tartışma sonuunda Parti Genel Başkanının daim normal Kurultaylar tarafından dört sene için seçilmesi ve bu defa Tüzükte değişiklik olduğundan Parti Genel Başkanlığı için seçim yapılması gerekli olacağı mütalea edilmiştir.

Geçici Madde :

Müstakil Gurupa müecallik maddelerinin kaldırılması Partimizin demokrasî yolunda bir denemesi olan Müstakil Gurup müessesesi, Altıncı ve ye-

dinci Büyük Millet Meclisi devrelerinde, yüksak huzurunuzda okunan raporlarından anlaşılmış bulunduğu üzere memleketin Parti hizmetinde önemli ve feragatlı çalışmalar yapan kıymetli bir hüviyet olmuştur. Fakat son siyasi şartlarda Partimizin bütün kuvvetlerini toplaması gerekmekte olduğundan bu baptaki teklif dahi uygun görülerek kabul edilmiştir.

Bütün bu hususları temin etmek maksadiyle Tüzükte kaleme alınan dördüncü ve beşinci değişik maddelerle geçici bir maddenin kabulü yüksek Kurultayın tasvibine saygılarımızla arz olunur.

Program - Tüzük Komisyonu Başkanı
Konya Milletvekili
Fikri Sılay

Raportör
Bingöl Milletvekili
Feridun Fikri Düşünsel

Kâtip
Kastamonu Milletvekili
Tezer Taşkıran

Üye
Ankara Delegei
İbrahim Rauf Ayaşlı

Üye
Aydın Delegei
Neşet Akkor

Üye
Balıkesir Milletvekili
Süreyya Örgüçevren

Üye
Bursa Delegei
Cemil Öz

Üye
Çanakkale Delegei
Halil Dilmaç

Üye
Denizli Delegei
Hulusi Orul

Üye
Diyarbakır Delegei
Nedim Piriñciođlu

Üye
Eskişehir Milletvekili
Yavuz Abadan

Üye
Isparta Delegei
Hilmi Çakmakçı

Üye
İstanbul Delegei
Emir Âli Durusoy

Üye
İzmir Delegei
Mehmet Orhon

Üye
Kütahya Delegei
İbrahim Baykut

Üye
Kocaeli Milletvekili
Nihat Erim

Üye
Manisa Delegei
Dr. Necdet Otamar

Üye
Rize Milletvekili
Tahsin Bekir Balta

Üye
Samsun Milletvekili
Nağit Fırat

Üye
Sivas Milletvekili
Hâkmet Işık

Üye
Seyhan Delegei
M. Rifat Gütek

Üye
Tekirdağ Milletvekili
Fahri Üztrak

Üye
Tokat Milletvekili
Nazım Poroy

Üye
Trabzon delegei
Ali Rıza Işıl

Üye
Zonguldak Milletvekili
Şinasi Devrin

Programda deęiřtirilen Hükümler

Mevcut hüküm :

Madde 4 — Yurddař hakları :

C) Yurdumuzun unumi şartlarına göre vatandaşın yakından tanıdığı ve emniyet ettiği kimselere rey vermesini temin eden iki dereceli seçimi ameli icaplara uygun buluruz.

Teklif :

Madde 4. - Yurddař hakları :

C) Milletvekili seçimlerinde tek dereceli seçim taraflısıyız.

Madde 22 — Türkiyede cins ve sınıf ve rejyonal fikirleri koruma ve yayma, sınıf mücadelesi uyandırma maksatları ile cemiyet kurulamaz. Devlet, Hususi İdare ve Belediyelerle Devlete bağlı müesseselerden hizmet karşılığı aylık ve ücret alanlar buldukları vazifenin sıfat ve hüviyeti ile cemiyet kuramazlar.

Kaldırılmıştır.

Tüzükte deęişen hükümler

Madde 4. - Parti Genel Başkanı Büyük Kurultay tarafından dört yıl süre için Partili Milletvekilleri arasından seçilir.

Madde 5 - Partinin Genel Başkanlığı süresi içinde aşağıdaki üç halde ihtilâl edebilir.

- a) Ölüm,
- b) Vazife yapmaya mâni bir hastalığın sabit olması,
- c) İstifa,

Bu üç halden biri dolayısıyla ihtilâl vukuunda Parti Büyük Kurultayı derhal toplanarak Partiye mensup Milletvekillerinden bir zatı Genel başkanlığa seçer.

Geçici madde :

1 - Tüzükte yazılı olan Değişmez Genel Başkan sözü Genel Başkan olarak değiştirilmiştir.

2 - 16 ıncı maddenin (g) fıkrasıyla 118, 119, 120, 121, 122, 123 üncü maddeler kaldırılmıştır.

3 - Tüzükteki Müstakil Grup hakkındaki bütün hükümler mülgadır.